

Inflația

Gabriel Mursa

De la troc la schimbul indirect

O bună bucată a istoriei lor, oamenii au făcut schimburi de bunuri și servicii recurgând la troc. Mai precis, când doreau să consume un măr, mergeau la piață și îl procurau, spre exemplu, oferind vânzătorului de fructe un ou de găină. Cel care voia să se tundă, mergea la frizer și își scurta părul oferind la schimb două pere. Altfel spus, fiecare individ încerca să-și satisfacă nevoile schimbând *direct* bunurile proprii cu cele posedate de alții. Tranzacțiile se finalizau prin transferul unor mărfuri sau servicii, de la unii la alții, după o rată de schimb numită preț. În absența unui mijlocitor de schimb unanim acceptat, raporturile la care indivizii încheiau tranzacțiile (prețurile bunurilor și serviciilor) aveau o exprimare relativ dificilă. Astfel, mărul nu costa 1 leu, ci un ou, iar scurtatul părului nu valora doi lei ci două pere. Un raționament în cascadă ne va determina să constatăm că, dacă pentru o tunsoare se achitau patru mere, o pară se putea achiziționa în schimbul a două mere sau a două ouă. Fiecare bun introdus în această textură tot mai densă de raporturi de schimb făcea ca el să fie raportat la toate celelalte bunuri și servicii existente. Spre exemplu, încercarea cuiva de a vinde o varză făcea ca acesta să fie raportată la măr, la oul de găină, la pere, dar și la serviciile frizerului. Cu alte cuvinte, intrarea pe piață a noi produse va determina generarea unor noi raporturi de schimb (prețuri) între bunul în cauză și toate celelalte deja vândute. Toate raporturile de schimb încrucișate între bunurile și serviciile tranzacționate pe o piață formează *sistemul prețurilor relative*. Acesta are un rol esențial în procesul de satisfacere a nevoilor nelimitate ale consumatorilor deoarece sintetizează, în timp și spațiu, informații extrem de utile în ceea ce privește raritatea relativă a resurselor, adică raportul dintre intensitatea nevoii și condițiile de exploatare și prelucrare a resurselor. Prin intermediul sistemului prețurilor relative se trimit semnale extrem de

importante ce ghidează atât deciziile consumatorilor, cât și pe cele ale ofertanților. Însă, deocamdată ne interesează să observăm că, în realitate, oamenii schimbă bunuri și servicii pe alte bunuri și servicii. Un invid cedează două pere deoarece nu mai suportă părul lung. Or, pentru a-și satisface nevoia, el trebuie să renunțe la o parte a bunurilor sale, veșnic rare în raport cu posibilitățile sale de consum.

Întrebarea care ne preocupă deocamdată este dacă raporturile de schimb din toate aceste bunuri se pot modifica? Evident, da; un an agricol prost va face ca merele să devină mai scumpe. Dacă producția de ouă și preferințele consumatorilor de ouă rămân neschimbate, este cât se poate de posibil ca raportul de schimb dintre măr și ou să devină 1 la 2; dacă preferințele celorlalți ofertanți de bunuri rămân nealterate, se modifică, de asemenea, raportul de schimb dintre măr, pe de o parte, pere, varză și serviciile frizerului, pe de altă parte. Altfel spus, raporturile de schimb dintre măr și toate celelalte bunuri și servicii depind de *raritatea relativă* a mărului, adică raportată la volumul celorlalte mărfuri, la intensitatea nevoii și la circumstanțele ce generează producția de mere. În fapt, raporturile de schimb dintre toate aceste bunuri se modifică, într-o măsură mai mare sau mai mică, deoarece în sistemul economic tot timpul apare ceva care schimbă raportul dintre nevoi și cantitatea disponibilă din respectivele bunuri și servicii. În consecință, prețurile bunurilor (adică, raporturile la care acestea se schimbă între ele) scad sau cresc în funcție de circumstanțe care, de multe ori, sunt imposibil de detectat. De aceea, este cât se poate de posibil ca la un moment dat o pară să se schimbe pe un ou, iar un ou pe două mere. Însă, întotdeauna acestea sunt prețurile care contează, cele care exprimă *gradul relativ de raritate* a fiecărui bun.

Dacă putem accepta că un măr poate avea un preț mai ridicat, ne putem pune și următoarea întrebare: pot toate bunurile să aibă, simultan, prețuri mai ridicate? Răspunsul este negativ. Evident, un an agricol secetos ar putea reduce

la jumătate recolta de mere, ceea ce, în condiții *caeteris paribus*, la drept, vorbind, o situație imposibil de întâlnit în practică, ar putea conduce la dublarea prețului merelor. Cu alte cuvinte, dacă nimic altceva nu s-a schimbat în sistemul economic, toți ceilalți ofertanți trebuie să ofere o cantitate dublă de pere, ouă, varză pentru a putea gusta din celebrul fruct. Crește prețul relativ al merelor, ceea ce înseamnă că scade prețul relativ al tuturor celorlalte bunuri. Acum, un măr se schimbă pe două ouă, o pară etc. A crescut un preț și au scăzut, în termeni relativi, toate celelalte. În mod normal, scade prețul celorlalte bunuri în raport cu cel al mărului, însă rămân constante raporturile de schimb între toate celelalte produse. Astfel, o tunsoare la frizer va costa tot două pere. Să presupunem acum că o situație excepțională face ca toate producțiile să se înjumătățească, cea de mere, cea de ouă, de pere, de varză și chiar numărul tunsorilor pe care frizerii ar dori să le ofere. Mai pot crește prețurile individuale ale produselor? În mod normal, nu, deoarece raporturile de schimb dintre ele rămân neschimbate. Prețului unui produs ar putea crește doar atunci când cantitatea oferită din el scade în raport cu intensitatea cererii. Or, în cazul de față, o scădere uniformă a producției și păstrarea nealterată a preferințelor de consum vor face ca raportul de schimb dintre bunurile și serviciile vândute pe piață, adică prețurilor lor de vânzare, să rămână nechimbat. Putem asista la o "creștere generalizată a prețurilor"? Evident, nu. Or, dacă prin inflație înțelegem o creștere "generalizată a prețurilor", este clar că în condiții de troc acest fenomen nu poate să apară. Atunci, ce este inflația și de unde vine ea?

Sensul inflației

Cu greu ne-am putea imagina inflația în condiții de troc, adică, de schimb direct. Desigur, acesta prezintă multe inconveniente, pe care, din lipsă de spațiu, nu le putem expune aici. Cert este faptul că oamenii au avut suficiente motive să renunțe la el, principalul fiind acela al reducerii "costurilor de tranzacție". Însă,

trebuie să fim foarte atenți și să reținem că introducerea monedei nu a schimbat filosofia schimbului: oamenii renunță la bunuri și servicii pentru a primi alte bunuri și servicii, cărora le atribuie o utilitate mai ridicată. În fond, oamenii nu schimbă bunuri contra bani, ci continuă să schimbe bunuri contra bunuri. Introducerea banilor a permis extinderea cooperării, a specializării și a schimbului unor cantități tot mai ridicate de mărfuri. Din această perspectivă, utilitatea banilor este absolut indiscutabilă. Însă, introducerea monedei a condus, în anumite circumstanțe, la apariția unui fenomen numit inflație. În limba latină, *inflare* însemna a umfla. Dintr-o anumită perspectivă, între un balon dezumflat și unul umflat nu există nicio diferență majoră; al doilea, are o *cantitate* mai mare de aer în interior și nimic mai mult. Așadar, inflația are legătură cu o *cantitate*, mai precis cu o cantitate de bani.

După cum am văzut deja, adevăratele prețuri ale bunurilor sunt cele relative, adică raporturile de schimb dintre bunuri, raporturi ce pot varia în sus sau în jos, în funcție de multitudinea circumstanțelor care determină condițiile cererii și ale ofertei. Cert este că ele nu pot scădea toate odată, după cum nu pot crește toate (sau aproape toate) simultan. Or, renunțarea la troc și introducerea unui mijlocitor al schimbului nu poate schimba radical situația. Atunci, de ce se plâng economiștii că poate exista "o creștere generalizată a prețurilor"? Deși poate să pară destul de complicat, răspunsul este: din cauza cantității de bani din economie.

Banii sunt un "voal" așezat pe schimburile de bunuri și servicii și, de cele mai multe ori, pe ochii noștri. Faptul că noi exprimăm astăzi bunurile în prețuri monetare, nu în prețuri relative, ne împiedică să descoperim adevărata cauză a creșterii generalizate a prețurilor.

Logic, "o creștere generalizată a prețurilor" ar avea loc doar dacă vom lua în calcul expresia monetară a acestora. Astfel, este foarte posibil ca timp de un an prețurile *monetare* ale bunurilor pe care le cumpărăm să crească, fără ca

raporturile de schimb reale dintre respectivele bunuri să rămână neschimbate. După cum vom vedea, așa ceva se întâmplă rar, ceea ce face ca inflația să fie pernicioasă în orice condiții. Însă, ce anume face ca prețurile monetare ale bunurilor și serviciilor să crească? Tocmai, *cantitatea de monedă* ce invadează economia. Cine se face responsabil de "creșterea generalizată a prețurilor"? Cei ce dețin dreptul de a tipări monedă, adică de a-i modifica volumul de pe piață? În trecut, monetăriile publice sau private, astăzi, băncile centrale.

Mecanismul creșterii generalizate a prețurilor

Inflația nu este o consecință a creșterii generalizate a prețurilor; creșterea generalizată a prețurilor este un efect al inflației. Așadar, inflația poate fi considerată *o politică deliberată pusă în practică de deținătorii privilegiului de a multiplica volumul însemnelor monetare din circulație*. În zilele noastre, banii nu sunt furnizați de piața liberă, ci de o entitate distinctă, aflată în proprietatea statului, adică banca centrală. Deși au apărut cu multe mii de ani înainte băncilor, mai ales, a celei centrale de stat, din necesitatea facilitării schimburilor, a stimulării cooperării și a extinderii principiului diviziunii muncii, banii moderni sunt furnizați de o entitate care a naționalizat companiile private furnizoare de mijloace de schimb, atribuindu-și monopolul asupra tipăririi banilor. Motivația reală: producția de bani poate aduce profit ca oricare altă producție. În plus, monopolul asupra ei poate aduce profituri și mai ridicate, cum se întâmplă, de regulă, cu orice formă de monopol. Or, dacă inflația este produsă prin bani, atunci generatorul ei este cel care deține dreptul de a tipări monedă.

Atunci, ce îl determină pe deținătorul monopolului asupra producției de bani să crească excesiv cantitatea de bani, generând creșterea generalizată a prețurilor? Evident, profiturile imediate de care se poate bucura!

Înainte de a trece efectiv la mecanismul ce conduce la "creșteri susținute, generalizate și de durată ale prețurilor", trebuie să facem o distincție clară între

bani, pe de o parte, și resurse, bunuri și bogăție pe de altă parte. Banii sunt utili doar în măsura în care își îndeplinesc menirea, aceea de reducere a costurilor tranzacționale, de facilitare a calculului etc. Însă, ei nu pot satisface o altă necesitate. Când ne este foame, mâncăm un sandwich, când ne este sete, bem apă, când simțim nevoia de relaxare, mergem la plimbare în parc. O bucată de pâine reprezintă putere de cumpărare reală, banii nu. Nevoile sunt satisfăcute cu bunuri, iar bunurile sunt produse cu resurse veșnic rare. O singură necesitate poate fi satisfăcută în mod direct de bani, mai precis, nevoia bolnăvicioasă a avarului lui Molière de a avea, pur și simplu, ... bani. Însă, oamenii sănătoși au nevoie, înainte de orice, de bunuri și servicii; banii sunt un instrument cu utilizare indirectă care permit intrarea în posesia acelor bunuri. Bunurile au valoarea în absența banilor; însă, banii n-au nicio logică în absența bunurilor și serviciilor. Așadar, ceea ce contează, întotdeauna, sunt bunurile și serviciile, adică puterea de cumpărare, nu însemnele monetare.

Aceasta fiind spusă, haideți să vedem de ce prețurile cresc de o manieră generalizată, cu alte cuvinte, de ce se creează inflație!

Dacă banii ar intra uniform și predictibil în economie, creșterea generalizată a prețurilor nu ar mai produce un efect, pozitiv sau negativ. Însă, inflația este o tehnică profitabilă pentru cel ce deține monopolul tipăririi banilor tocmai pentru că banii invadează sistemul economic în mod *neuniform și impredictibil*. Dacă spre exemplu, toată lumea ar ști că mâine banca centrală va dubla cantitatea de bani din circulație, prin toate "punctele" posibile ale sistemului prețurilor, toți se vor aștepta la o dublare a prețurilor, a salariilor, a chiriilor etc. Dacă prețurile ar avea posibilitatea să reacționeze instantaneu, lucru imposibil, de altfel, așteptările tuturor utilizatorilor de bani vor fi corectate, fiecare mizând pe o dublare a prețurilor din economie. Dacă surplusul de monedă ar intra uniform, adică dacă ar atinge instantaneu toate prețurile posibile din economie, efectele reale ar fi nule. Toți ar avea salarii duble, ar plăti

prețuri duble; per total, nimic nu se modifică. Însă, "umflarea" cantității de bani n-ar mai avea noimă. În plus, costurile tipăririi banilor ar face ca, pe ansamblu, producătorii de bani să aibă de pierdut. Ea produce beneficii când se propagă *relativ lent, neuniform, neașteptat*. Doar atunci pot exista câștigători și, evident, perdanți din inflație. Deci, cine are interesul să ne confruntăm cu o creștere generalizată a prețurilor *monetare* ale bunurilor și serviciilor?

După cum spuneam ceva mai sus, astăzi, producția de bani este o afacere exclusivă a statului. El îi tipărește și impune condițiile de utilizare. Spre exemplu, impune banilor un curs forțat, adică obligă orice persoană de pe teritoriul pe care îl administrează să accepte în tranzacții moneda pe care el însuși o tipărește. De aceea, el stabilește, direct sau, de cele mai multe ori, indirect, ritmul în care aceștia intră sau ies pe/de pe piață. De regulă, suplimentează cantitatea de bani cu scopul "stimulării economiei". Mai precis, determină banca centrală să scadă dobânzile la creditele acordate băncilor comerciale. Atunci când acest lucru se întâmplă, costul împrumutului pentru cele din urmă se reduce, acestea, doritoare să acorde credite firmelor sau populației, contra unor dobânzi, principala lor sursă de venit, fiind interesate să ceară cantități mai ridicate de bani de la deținătorul tiparniței. Pentru a determina firmele și populația să accepte aceste cantități suplimentare de monedă, băncile comerciale însele trebuie să scadă dobânzile percepute la creditele acordate. Or, acest semnal de scădere a dobânzilor va induce în eroare mulți întreprinzători și nenumărate persoane private.

La prima vedere, injectarea de monedă suplimentară în economie are numai efecte pozitive. Băncile se împrumută mai mult de la banca-regină, firmele și indivizii se împrumută mai mult de la băncile comerciale, întreprinzătorii pot cumpăra cantități mai mari de materii prime, iar cetățenii își pot cumpăra mai facil automobile, case, vacanțe etc. Pe termen scurt, economia este stimulată printr-un *boom* generat de gonflarea cantității de bani din

economie. Însă, după cum spuneam mai sus, trebuie să face o distincție fundamentală între bani, pe de o parte, și resurse, bunuri, bogăție, pe de altă parte. În timp ce cantitatea de bani poate crește practic la infinit, cu niște costuri infime (spre exemplu, scriind pe o bancnotă în loc de 10 RON, 100 RON, ceea ce, cu un cost minuscul, a permis multiplicarea cu 10 a volumului de însemne monetare), volumul de resurse (cu care obținem bunurile ce satisfac nevoile noastre) nelimitate rămâne veșnic limitat. Or, acest "dezechilibru" dintre posibilitățile *monetare* ale întreprinzătorilor și cumpărătorilor și cele reale, legate de posibilitatea efectivă de a transforma resurse limitate, în bunuri și servicii va conduce, pas-cu-pas, la creșterea generalizată a prețurilor.

Injectia de însemne monetare, posibilă prin scăderea dobânzilor practice, mai întâi, de banca centrală în relație cu băncile comerciale, și de acestea din urmă, în relație cu firmele și persoanele fizice, va da peste cap multe calcule relativ corecte din sistemul economic. Cu toate acestea, ea va produce mai întâi un *boom*. Întreprinzătorii vor angaja credite, acum mai ieftine, pentru a pune în practică proiecte de investiții care, în condițiile unor dobânzi mai ridicate, adică, în condițiile vechii structuri a cantității de monedă din economie, nu erau fezabile. Acum, cu dobânzi mici, vor fi. Pentru a dezvolta proiecte investiționale devenite subit profitabile, ei sunt obligați să caute materii prime, forță de muncă, terenuri (pentru a construi hale de producție) etc. Marea problemă este că, cel puțin pe termen scurt, volumul de resurse disponibile nu a crescut. Dacă ar fi consumat mai puțin, adică, dacă ar fi economisit, indivizii ar fi disponibilizat resurse care ar fi permis scăderea ratelor dobânzii și atragerea respectivelor resurse înspre investiții. Însă, proiectele antreprenoriale nu se bazează pe resurse economisite, ci pe o iluzorie scădere de moment a ratelor nominale a dobânzii de banca centrală, care nu a injectat în economie o cantitate suplimentară de forță de muncă sau materii prime, ci a tipărit o cantitate suplimentară însemne monetare. În condițiile limitei impuse de

raritatea resurselor și de absența resurselor economisite, adică, deturnate de la consumul prezent, banii suplimentari ajunși în mâinile întreprinzătorilor și cumpărătorilor (prin creditele de consum) vor determina încet, dar sigur, o creștere generalizată a prețurilor. Într-adevăr, extinderea proiectelor investiționale fără resurse economisite va face ca întreprinzătorii să fie nevoiți să liciteze atât forța de muncă, dar și celelalte materii prime, resurse de care au nevoie. Cum niciun miracol nu s-a întâmplat în sistemul economic cu volumul de resurse, "banii ieftini" procurați în urma expansiunii monetare vor permite "lungirea" proceselor de producție doar prin creșterea lentă dar sigură a prețurilor la forța de muncă, a materiilor prime etc. Chiar dacă doi întreprinzători au bani să cumpere materii prime, cantitatea acestora rămâne relativ constantă pe termen scurt. Or, cine dorește să-și pună în practică planurile investiționale trebuie să ofere mai mult pentru a-și adjudeca el însuși cantitatea respectivă. Însă, cu cât întreprinzătorii au acces mai facil la banii împrumutați, licitația ridică tot mai mult prețul materiilor prime; mai precis, cu cât banca centrală scade mai mult dobânda, și mai precis, cu cât injectează mai mulți bani în economie. Însă, licitațiile pentru forța de muncă și materii prime tind să crească tot mai mult *costurile* proiectelor investiționale și să diminueze marjele de profit ale companiilor.

Creșterea prețurilor factorilor de producție dă peste cap planurile investitorilor, care observă, astfel, că nu-și pot duce la bun sfârșit proiectele începute, din lipsă de resurse. În acel moment, cer mai multe credite, ceea ce creează o presiune suplimentară pe scăderea ratei dobânzii, adică, în favoarea injecțiilor monetare. Atunci, banca centrală are două posibilități: fie să continue procesul, ceea ce va determina creșteri și mai ridicate ale prețurilor factorilor de producție, fie să limiteze creșterea prin ridicarea ratei dobânzii, ceea ce face genera o criză de finanțare a proiectelor începute cu credite luate la dobânzi scăzute în mod artificial. Indiferent de situație, dorința expansiunii masei

monetare a generat deja prețuri mai mari, atât pentru factorii de producție, cât și pentru bunurile de consum. *Boom-ul* inițial, creat din dorința stimulării economiei, se transformă într-o *criză financiară*, care, mai devreme sau mai târziu, se metamorfozează într-o *criză*, eventual, *depresiune economică*. Așadar, *gonflarea artificială a masei monetare va conduce, printre altele, la creșterea prețurilor, de această dată, generalizată*.

Prețurile pot crește de o manieră generalizată doar atunci când producătorul de bani crește discreționar cantitatea de însemne monetare din sistemul economic. În absența unei creșteri imediate a volumului de forță de muncă, de materii prime, de resurse, în general, fapt imposibil pe termen scurt, din cauza limitării efective a volumului de resurse și a condițiilor tehnice de producție, aceste sume suplimentare ajung în posesia firmelor sau a consumatorilor care nu fac altceva decât să liciteze cantitățile de resurse și bunuri disponibile, ceea ce, mai devreme sau mai târziu, determină "creșterea generalizată a prețurilor".

Efectele inflației

Așadar, cele mai multe prețuri din economie cresc deoarece cantitățile suplimentare de bani ajunse în mâinile întreprinzătorilor și ale consumatorilor creează o *cerere artificială* de factori de producție și de bunuri de consum. În sistemul trocului, cererea unui individ pentru alte bunuri și servicii era determinată de cantitatea proprie de bunuri deținute. Pot să mă tund de două ori pe lună dacă produc două mere, nu unul. Însă, pentru a produce o cantitate dublă de mere trebuie să muncesc de două ori mai mult, să economisesc resurse pentru a extinde producția etc. Altfel spus, trebuie ca, mai întâi, să generez putere de cumpărare suplimentară, pentru ca, apoi, să cer, în schimbul ei, alte bunuri și servicii. Or, tipărirea de bani îmi creează iluzia că pot să cer bunuri și servicii fără să produc și să dau la schimb alte bunuri și servicii, adică

putere de cumpărare. Cu alte cuvinte, se generează un surplus de cerere fără corespondent într-un surplus de producție. O cerere mare (posibilă prin tipărirea de bani suplimentari) și o producție mică vor conduce la un "dezechilibru" manifestat prin creșterea prețurilor. Când această situație atinge cele mai multe bunuri și servicii, creșterea prețurilor acestora devine generalizată.

Inflația creează *iluzia* unei creșteri a puterii de cumpărare, adică, a cantității de bunuri și servicii, când de fapt înseamnă sporirea cantității de bani cu care se *cer* bunurile și serviciile *existente*. Însă, această iluzie nu este neutră, deoarece, mai devreme sau mai târziu, ea produce efecte reale asupra sistemului economic.

Așa cum spuneam mai sus, *inflația distorsionează sistemul prețurilor relative*. Într-un sistem productiv complex, alocarea resurselor rare nu se poate face printr-o decizie a unui organism planificator central, ci prin sistemul descentralizat de decizii personale ghidat de sistemul prețurilor relative. Prețurile îi ajută pe întreprinzători și pe consumatori să ia decizii legate de producție și consum. Spre exemplu, o creștere a prețului unui bun transmite semnalul, informația că există o cerere *relativ* intensă pentru respectivul bun, adică un dezechilibru între ceea ce se cere și ceea ce se oferă. Astfel, ofertanții, dornici să obțină profit, vor fi stimulați să caute și să investească resurse în obținerea și vânzarea aceluia produs. Pe măsură ce acest lucru se întâmplă, se creează cantități tot mai ridicate din acea marfă, ceea ce detensionează raportul dintre cerere și ofertă, fapt sesizabil prin scăderea ușoară a prețului de vânzare-cumpărare. Însă, consumatorii și întreprinzătorii au aceste informații condensate sub forma prețului bunului doar atunci când raportul dintre cerere și ofertă nu este dat peste cap de injecțiile monetare. Or, după cum am văzut deja, efectele inflației constau în creșteri artificiale ale prețurilor. În plus,

creșterile de preț generate de gonflarea masei monetare nu sunt uniforme, ceea ce modifică haotic raporturile reale de schimb dintre bunuri și servicii.

Intrarea banilor în economie prin diverse "puncte" ale acesteia, destabilizează serios prețurile relative ale bunurilor și serviciilor, fapt ce afectează grav procesul de alocare a resurselor rare. Spre exemplu, de-a lungul boom-ului care a condus la severa depresiune economică din ultimii ani (2007 - 2013), aceste "puncte" de intrare a banilor au fost sectorul public, sistemul bancar (cele două fiind, în mod tradițional, cele mai avantajate de expansiunea monetară), sectorul imobiliar, industria producătoare de automobile și, în general, sectorul retail. Or, între prețurile bunurilor și serviciilor practicate de acestea și celelalte prețuri din economie s-au produs grave dezechilibre ceea ce a condus, în cele din urmă, la grave disparități în procesul de alocare a resurselor rare.

Semnalele înșelătoare transmise de sistemul prețurilor au condus la canalizarea masivă a resurselor rare către aceste domenii, plecându-se de la premisa că prețurile în creștere pentru bunurile vândute de acestea (cu excepția sectorului public, unde, evident, nu există prețuri libere) arată o cerere veritabilă de bunuri. În realitate, aceste domenii au atras resurse din sistemul economic, gonflându-se artificial, pe baza semnalelor false transmise de un sistem al prețurilor relative distorsionat de injecțiile monetare făcute la dobânzi artificial de scăzute. În consecință, am asistat la o dezvoltare anormală a acestor sectoare, repetăm, cauzată de distorsiunile induse în sistemul prețurilor relative de expansiunea monetară, și, inevitabil, la o prăbușire a lor. Creșterea enormă a numărului de salariați, a salariilor, a profiturilor și a prețului activelor acestor domenii, o creștere evident nenaturală, după cum au arătat evenimentele de după 2007, demonstrează cu claritate că "punctele" prin care au intrat cu precădere cantitățile suplimentare de bani de-a lungul boom-ului au distorsionat grav sistemul prețurilor relative, ceea ce a canalizat cantități

excesive de resurse rare, deci, prețioase, spre domenii despre care se credea, în mod eronat, că trebuie să producă un volum mult mai mare de bunuri decât în realitate. Prăbușirea vânzărilor la automobile, falimentul multor companii imobiliare, gravele probleme ale sistemului bancar demonstrează că funcționarea sistemului prețurilor relative a fost distorsionată, ceea ce a indus în eroare pe cei ce au luat decizii de a aloca un volum anormal de resurse în sectoarele pomenite.

În același timp, trebuie spus că *expansiunea monetară redistribuie arbitrar putere de cumpărare între participanții la jocul economic*. Dacă prețurile bunurilor și serviciilor ar crește imediat și de o manieră generalizată, raporturile de schimb, adică, prețurile relative, cele care alocă într-adevăr resursele rare, nu s-ar modifica. Însă, "injecțiile punctuale" (sectorul bugetar, sistemul bancar etc) procură câștiguri primilor beneficiari ai banilor ieftini, pe seama celor din urmă. După cum s-a arătat mai sus, prețurile cresc treptat prin "licitațiile" făcute de consumatori și întreprinzători pentru a-și însuși bunurile de consum și factorii de producție necesari creșterii consumului, în cazul celor dintâi, și a producției, în cazul celor din urmă. Evident, primii deținători ai banilor tipăriți vor cumpăra la niște prețuri nemodificate, prețuri care vor crește treptat după ce însemnele monetare intră ușor-ușor în sistemul economic, determinând creșterea artificială a cererii. Cu alte cuvinte, prețurile cresc așa cum crește un bulgăre de zăpadă, adică pe măsură ce este rostogolit. De aceea, primii posesori ai banilor ieftini cumpără la prețuri mici, pe când ultimele persoane în posesia cărora intră respectivele însemne monetare fac achiziții de bunuri sau de factori de producție la prețuri din ce în ce mai ridicate. Astfel, primii vor avea de câștigat mult, iar cei din urmă de câștigat puțin sau, cum se întâmplă de cele mai multe ori, vor pierde. Având în vedere că expansiunea monetară nu creează producție suplimentară, deoarece banii nu reprezintă bunuri și servicii, nici resurse în adevăratul sens al cuvântului, avem de-a face cu o redistribuire arbitrară de

putere de cumpărare de la ultimii utilizatori ai banilor proaspăt injectați (cei ce fac achiziții la prețuri ridicate) spre cei ce au privilegiul să fie primii care intră în posesia banilor injectați în economie, la dobânzi excesiv de scăzute. Experiența istorică arată că, de obicei, însemnele monetare intră în sistemul productiv prin sectorul bancar (lucru absolut logic, deoarece banca centrală nu împrumută direct populația și întreprinzătorii) și sectorul public. Dacă ne reamintim profiturile imense ale băncilor de acum șase-șapte ani, salariile mult peste medie din acest sector, creșterea puternică a numărului de angajați și a salariilor din sectorul bugetar, din aceeași perioadă, ne putem da seama că lucrurile stau în acest fel. De cele mai multe ori, redistribuirea puterii de cumpărare se face în favoarea celor mai privilegiați (băncile și sectorul public intrând evident în această categorie) pe seama celor mai puțin informați și mai puțin cunoscători ai fenomenului economic (mici întreprinzători, oameni săraci, neinformați, ignoranți în materie de teorie economică etc). Pentru a te apăra de consecințele inflației ai nevoie de cunoștințe și resurse. Or, nu toată lumea le deține; de aceea, întotdeauna vor exista privilegiați și perdanți ai acestui proces.

Inflația nu se manifestă doar prin scăderea puterii de cumpărare a unității monetare (situație ce ar putea fi compensată prin creșterea veniturilor), ci și prin *pierderea efectivă a puterii de cumpărare a banilor*. La prima vedere, este de-a dreptul misterios ce se produce cu cineva atunci când lasă în sertarul biroului său o sumă de bani, cu care ar putea, pleca în concediu în Spania, dar descoperă după câteva luni că, deși suma a rămas intactă, nu poate ajunge decât până în Italia. O parte a puterii de cumpărare a respectivei sume a fost subtilizată. Cine a făcut acest lucru? Creșterea prețurilor. Unde a dispărut această putere de cumpărare? S-a dus spre cei care, cu banii proaspăt tipăriți, au apucat să cumpere înainte ca prețurile să crească, încet dar sigur. Așadar, inflația poate fi considerată un *furt al puterii de cumpărare*, un furt la fel de ilegal și imoral precum cel prin care un hoț îți fură un bun din curte. În limbaj tehnic, într-o

asemenea situație se spune că *inflația acționează ca un impozit*. La prima vedere, lucrurile stau așa. În realitate, totuși, există o diferență esențială. Un impozit propriu-zis este anunțat, este votat de reprezentanții aleși ai cetățenilor și, de multe ori, îi afectează pe toți în aceeași măsură (ceea ce limitează posibilitățile de redistribuire arbitrară a puterii de cumpărare). În schimb, inflația înseamnă o subtilizare ascunsă, greu de înțeles de omul simplu și imorală, prin faptul că permite, totuși, transferuri de putere de cumpărare între utilizatorii însemnelor monetare.

Un alt efect extrem de periculos al inflației este acela că, pe termen lung, *scade gradul de prosperitate al națiunii*. Evident, pe termen scurt, poate determina un boom, însă unul iluzoriu. Cu credite mai ieftine, consumatorii pot cere mai multe automobile, mai multe case, mai multe haine etc. Pe termen scurt, salariile lor pot crește deoarece, aflați în posesia unor sume mai mari de bani, întreprinzătorii vor încerca să pună în practică proiecte investiționale "mai lungi" și mai numeroase. Însă, în condițiile în care volumul de resurse rămâne oarecum limitat pe termen scurt (din motivele pomenite mai sus), ei vor trebui să liciteze pentru a-și adjudeca materii prime, vor trebui să plătească salarii mai mari pentru a-și atrage forța de muncă limitată (ceea ce, spre exemplu, conduce la o cerere suplimentară de bunuri și servicii; evident, o cerere mai mare doar atât timp cât prețurile factorilor de producție și ale bunurilor de consum rămân nemodificate, lucru imposibil pe termen lung). Astfel, marjele de profit temporare ale vânzătorilor de materii prime vor crește, salariații vor încasa mai mulți bani la sfârșitul lunii etc. Însă, această situație se limitează la termenul scurt. Creșterea salariilor și a prețurilor materiilor prime, generată nu de inflația prin costuri, cum se crede de regulă, ci de sporirea artificială a cererii pentru acestea, în urma creării artificiale de cerere, generată, la rândul ei, de expansiunea monetară, va face ca, încet dar sigur, proiectele investiționale demarate cu dobânzi scăzute, posibile prin tipărirea arbitrară de bani, să se

dovedească nesustenabile. Problema esențială nu constă în faptul că respectivele investiții vor falimenta, ci că ele au consumat resurse rare, care nu mai ajung să producă bunuri și servicii. În această situație, proiectele investiționale induse de iluzia banilor ieftini au consumat resurse care, într-o anumită măsură, nu mai pot produce. Ce vor putea produce resursele investite într-o clădire care, din lipsă de finanțare, nu va mai fi finisată niciodată? Până în momentul în care un investitor nu o va termina (lucru posibil doar atunci când sistemul economic va pune la dispoziția sa un volum de economii, obținut prin diminuarea consumului prezent, nu prin expansiune monetară), valoarea lor va fi extrem de scăzută, eventual nulă, iar capacitatea lor de a produce putere de cumpărare reală, adică, bunuri și servicii, va fi inexistentă. Prin urmare, capacitatea sistemului economic de a produce prosperitate va scădea; oamenii vor fi mai săraci, nu mai bogați. Scăderea globală de producție din ultimii ani arată faptul că resursele rare au fost direcționate neinspirat, în proiecte investiționale abandonate temporar sau definitiv după apariția "crizei financiare". Șomajul în creștere și scăderea reală a salariilor sunt consecințe ale inflației ce a generat boom-ul economic iluzoriu. Evident, s-ar putea spune că per total, inflația va fi neutră, deoarece beneficiile pe termen scurt vor compensa pierderile pe termen lung. Fals! Direcționarea greșită a resurselor, indusă de șocul produs asupra sistemului prețurilor relative de expansiunea monetară, va conduce la o scădere a productivității globale și de termen lung a sistemului economic, deoarece redirecționarea resurselor presupune timp și costuri suplimentare. Astfel, beneficiile inflației (așa-zisul efect stimulat al acesteia) sunt mult mai mici în comparație cu pierderile cauzate de alocarea neinspirată a resurselor rare.

Inflația conduce la o *modificare neanticipată a "mărimii" unității monetare*. Prin creșterea impredictibilă a prețurilor, leul își modifică neanticipat "lungimea". Or, după cum știm, banii ne ajută să ne facem calcule. Atunci când ne cumpărăm

o casă, plătind lunar o rată la un credit ipotecar pe douăzeci de ani, facem calcule. Punem în balanță veniturile curente și, mai ales, cele viitoare, cu evoluția ratelor dobânzii. Într-un anumit sens, ambele sunt niște prețuri ce fac parte din sistemul prețurilor relative. Decizia de a achiziționa o casă astăzi depinde de calcule în care am luat în considerare prețuri curente și viitoare. În prezent, acestea ar putea să ne spună că ne putem angaja la un credit ipotecar rambursabil timp de două decenii. Însă, inflația denaturează funcționarea sistemului prețurilor relative, ceea ce face ca prețurile să devină instabile. Astfel, pe termen lung inflația ar putea să facă astfel încât dobânzile să crească mai mult decât salariile. În această situație, decizia luată astăzi se va dovedi eronată peste cinci ani. Prin urmare, toată lumea are de pierdut: salariatul își pierde casa deoarece nu mai poate achita rata lunară (așa cum arătau calculele inițiale), banca nu își mai poate recupera creditul, iar deponentul ce avea un depozit deschis la respectiva entitate financiară nu mai poate să-și recupereze sumele economisite. În aceste condiții, *creșterile haotice de prețuri denaturează calculul economic, generează multă incertitudine și descurajează activitățile productive*. Să ne imaginăm că mergem la un croitor să ne facem un costum. Pentru a-l confecționa, croitorul măsoară cu "metrul". Ne ia măsurile și se apucă de treabă, spunându-ne că peste câteva zile trebuie să venim la probă. Între timp, metrul său se "devalorizează", adică, deși are același număr de centimetri "nominali", în realitate are cu 5% mai puțin, adică 95 de centimetri reali. Să presupunem că meseriașul nostru nu a anticipat această modificare a metrului său. În consecință, la prima probă, costumul nu mai are dimensiunile inițiale, ceea ce presupune ajustări suplimentare, costisitoare, consumatoare de resurse. Dacă "devalorizarea" este puternică, este foarte posibil ca bucățile de stofă să nu se mai alipească așa cum ar trebui, ceea ce înseamnă că s-a irosit o mulțime de material și o cantitate importantă de forță de muncă (a croitorului). Nimeni n-a

câștigat, nici croitorul, nici clientul; s-au cheltuit resurse rare pentru un lucru lipsit de valoare.

Inflația sau expansiunea monetară *descurajează conduita chibzuită, economisirea și stimulează comportamentul anti-economic, necugetat; ea stimulează consumul excesiv și traiul pe datorie, risipa*. Creșterea excesivă a cantității de bani din economie generează o perioadă de prosperitate, în care oamenii își pierd capul. Raritatea a impus și va impune pentru veșnicie un trai chibzuit, atenție și, chiar, zgârcenie. Nevoile nelimitate și volumul insuficient de resurse pentru a le acoperi ne obligă să fim foarte atenți în actul de consum, să punem deoparte întotdeauna o cantitate de resurse pentru a ne putea spori capacitatea de a crea infrastructură productivă în vederea asigurării consumului viitor. Din nefericire, inflația modifică aceste comportamente. O scădere artificială a ratei dobânzii (vehiculul principal prin care sunt injectate în sistemul economic însemnele monetare) îi determină pe indivizi să renunțe la conduita lor obișnuită. Din reflex, ei tind să economisească mai puțin (scăderea ratei dobânzii îi descurajează să economisească, spre exemplu, prin intermediul unui depozit bancar) și să consume mai mult. În plus, costul aparent scăzut al creditului (imposibil de menținut pe termen lung, ceea ce explică de ce băncile centrale nu pot susține la nesfârșit un boom prin scăderi repetate și continue ale dobânzilor) îi determină să consume împrumutându-se. Consumul pe datorie nu este o mare problemă decât în anumite condiții. Eu pot consuma pe datorie atât timp cât vecinul meu economisește. Consumul meu înseamnă restrângerea consumului vecinului. Problema este că inflația permite ca, în aparență, toți să consume mai mult, lucru posibil dacă toți economisesc mai puțin. Însă, când toată lumea economisește mai puțin și consumă mai mult, nu mai există posibilitatea creării capitalului, deci a extinderii producției viitoare. Practic, o presiune mare exercitată asupra consumului prezent poate să conducă inclusiv la consumul capitalului. Un frizer care vrea să consume mai mult acum își poate

vinde mașina de tuns; problema este că, în viitor, el nu va mai avea capital, deci nu va mai avea posibilitatea de a produce, de a obține venituri și de a consuma. De aceea, presiunea prea mare pusă pe consumul curent scade nivelul de trai din viitor. Lipsa de chibzuință de conduce la sărăcie pe termen lung. Un consum excesiv în prezent se face prin acumularea de datorii, care, în momentul scadenței, vor însemna o austeritate crescândă. Una din cauzele majore ale "crizei datoriilor" și ale austerității din ultimii ani se datorează faptului că întreprinzătorii, salariații, oamenii simpli au consumat excesiv în anii de boom. (Să ne aducem aminte că guvernanții și "analiștii" ne spuneau că vehiculul creșterii economice din perioada 2001-2007 a fost consumul.) În realitate, reducerea artificială a ratei dobânzii a indus în eroare pe toată lumea, a generat așteptări eronate, a descurajat economisirea, a creat o propensiune nesănătoasă pentru consumul curent, traiul pe datorie. Prin urmare, astăzi vrem să consumăm la fel de mult, însă, nu mai putem produce în același ritm deoarece nu avem suficient capital, pentru că nu am economisit. Vrem să continuăm investiții începute cu dobânzi mici, dar neterminate, în schimb nu avem capital, deoarece l-am consumat de-a lungul boom-ului. Lipsa de chibzuință ne obligă ca acum "să strângem cureaua".

Așadar, *consecințele inflației sunt negative*. Pe termen scurt, ea poate conferi avantaje anumitor grupuri sau entități (acesta fiind și motivul pentru care este folosită ca tehnică), pe seama altora. Efectele "stimulative" se rezumă doar la perioada boom-ului artificial, indus de reducerea ratei dobânzii de entitatea care administrează acest preț special (banca centrală), cu prețul pierderii puterii de cumpărare, al reducerii veniturilor, al șomajului pe termen lung. În esență, nimic bun nu se poate spune despre ea.

Politica anti-inflaționistă

Dacă inflația înseamnă o creștere deliberată a cantității de bani din economie (cu scop "stimulativ"), atunci politica anti-inflaționistă nu poate însemna nimic altceva decât reducerea ritmului injecțiilor monetare. Din nefericire, guvernele, cele mai avantajate entități de sporirea volumului de însemne monetare, caută remedii în controlul prețurilor și al veniturilor. Pe lângă distorsiunile impuse sistemului prețurilor relative de "șocurile monetare", ele intervin o dată în plus încercând să controleze creșterea prețurilor factorilor de producție, a prețurilor bunurilor de consum, a salariilor sau a chiriilor. Altfel spus, împiedică restabilirea funcționării normale a sistemului prețurilor relative, deci, a procesului de alocare a resurselor rare. Or, situația în care guvernul încearcă să controleze prețurile și salariile pentru a evita "creșterea generalizată a prețurilor" este similară celei în care medicul elimină durerile de cap ale unui pacient prin decapitarea acestuia.

Evident, politica anti-inflaționistă presupune abandonul expansiunii monetare. Însă, problema esențială a acesteia este aceea că reducerea ritmului de creștere a volumului de însemne monetare aduce, mai întâi, toate dezavantajele posibile pentru un guvern democratic. Pentru a limita expansiunea monetară, banca centrală trebuie să crească dobânzile la care finanțează băncile comerciale. Or, acest lucru este extrem de neplăcut pentru guvern care, fie trebuie să-și reducă unele capitole de cheltuielile (pentru a putea plăti dobânzi mai mari) și datoriile (pentru a nu plăti dobânzi mai ridicate), ceea ce înseamnă că trebuie să recurgă la măsuri de austeritate, fie trebuie să crească impozitele. Într-o democrație, unde guvernele sunt alese de parlamente din patru în patru ani, ambele situații sunt extrem de nepopulare, ceea ce poate determina pierderea sprijinului electoral. De aceea, guvernele moderne s-au învățat să trăiască pe datorie. În anumite condiții, când ratele dobânzilor sunt administrate de banca centrală (așa cum se întâmplă, din păcate, în toată lumea astăzi), traiul este mai ușor pentru datornici. Or, cine este cel mai mare datornic

al lumii moderne? Sectorul guvernamental. Prin inflație, el își poate finanța deficitele bugetare la costuri relativ mici. Având o relație privilegiată cu banca centrală, ea însăși o instituție de stat, în mod iluzoriu, independentă, având în vedere că acolo sunt numiți administratori de către parlamente, mai precis de organismul politic care susține executivul, guvernele își finanțează o datorie care, în condiții normale, nu ar putea fi finanțată. Așadar, politica anti-inflaționistă dezavantajează guvernul. Din păcate, inflația subtilizează putere de cumpărare de la utilizatorii de bani și o pune la dispoziție primilor beneficiari ai expansiunii monetare, printre care se numără, fără excepție, și sectorul guvernamental. În aceste condiții, reducerea ritmului injecțiilor monetare i-ar dezavantaja clar pe guvernanți sau pe grupurile organizate de interese învățate să-și procure beneficii din asemenea situații.

În al doilea rând, politica anti-inflaționistă ar atrage o mulțime de efecte negative. Scumpirea creditului are exact efectele opuse boom-ului: criză financiară, abandonarea unor proiecte investiționale începute, reduceri salariale, creșterea temporară a ratei șomajului etc. Chiar dacă acestea vor conduce la însănătoșirea sistemului economic, ele sunt nepopulare printre votanții care sunt obișnuiți să pună totul pe seama guvernelor. De aceea, nu există suficiente motive de ordin politic pentru ca deținătorul tiparniței să reducă ritmul expansiunii monetare. Situația sistemului economic este similară unui bolnav care are o infecție puternică în organism; însă, în loc să fie operat, ceea ce înseamnă efecte imediat extrem de neplăcute (dureri, anestezie, terapie intensivă, convalescență), este tratat cu calmante. Însă, inclusiv un student la medicină știe că un calmant ascunde adevărata problemă, că, mai devreme sau mai târziu, pacientul trebuie supus intervenției chirurgicale dureroase, dar absolut necesare.

Chiar și așa, problema fundamentală a politicii anti-inflaționiste nu ține, în primul rând, de manevrarea, într-o direcție sau alta, a masei monetare, ci de

puterea discreționară atribuită unei instituții care și-a însușit monopolul, deci privilegiul, tipării banilor de hârtie. Însă, aceasta este o problemă ce merită discutată cu o altă ocazie.

Măsurarea inflației

Economiștii au obiceiul de a aprecia ritmul de creștere a prețurilor prin intermediul ratei inflației.

$$R_i = (I_p - 1) \times 100$$

unde, R_i = rata inflației, iar I_p = indicele prețurilor.